

744

Folkminnesuppteckningar
från Rödby - Öster
m fl S. N. 12-13
Plekinge

Uppt. - 1922-23.

(67 sid)

William Andersson

Lehar	p. 8, 25, 27.
Linbrötning	45
Loke	9, 37.
Löfmarknad	31.
Maj	7, 23.
Metning	39.
Musik på helgaftron	20.
Påsk	6, 29.

Segling	41.
Staffansrikt	11, 13, 5, 55, 33.
Stjerna	65.
Svenskar och danskar	49, 53.

Tranan	21, 29, 35.
Tröttning i liften	3

Vidrik Verlanfon	57.
------------------	-----

Rödeby.
(1870-talet)

När frukten Froja
plockades på hösten
samlade ett äpple på sin
barr på träden.

Rödby.julbrödet.

julbröd bakades
i sådan myckenhet,
att det varade
fram till påsk.

julahög.

julahögen som
lades upp på julbordet
bestod av en stor
julkaka samt
flera mindre bröd.

Runt om julahögen
lades äpplen.

julahögen
skulle stå kvar
på bordet till
trettiofem, då den
"pefs."

Rödby.Twättning

Siman julfirande julaften.
Berjade julaften
skulle alla göra sig
rena och ansa
sig. Därvid var
det regel, att alla
huvuden skulle
tvättas och grindas
in med salt
vatten.

Men hvarfär
det skulle vara med
salt vatten, det
vet jag ej.

Rödeby.Jirklappar.

att kasta in
jirklappar genom
dörren brukades

Rödeby.

att rida Staffans
ske hade förr
 varit brukligt i
Rödeby, men var
 bortlagt i min
 barndom (på 1870-
 talet).

Staffans-
ridt.

RödebyLäde

Vid Rødeby hette det
att solen dansade.
på söndagens morgon.

Så på morgonen
skulle alla stiga
upp och titta på
solen.

Rödebymaj

I Rødeby brukade
man ej tända bål
eller sjunga maj-
visor. Valborgsmåso
afton.

Rödeby.Lekar.

ett allmänt bruk var att "slå
trille" på landsvä-
garna. Från en
by bildades tvänne
lag, hvilka sina
emellan kastade
en rund trispa
eller trädiiva samt
försökte besida denna.

Såvid kunde man
"drifva" långt samt
den ursprungliga
platsen.

att spela boll
och slå boll. brukades.

Rödeby.Loke.

När man förlorat
en tand, skulle
man kasta tanden
bakom ryggen samt
samtidigt säga
trene gånger:

Loke, Loke, ge mej
En guld~~tand~~
i stället för
En bentand.

Meddelat af
J. Carlsson,
Hörsingegården
Lyckeby.

Mörum.

Staffan
 I Mörums bys shee
 var jag med om att
 rida Staffans shee
 i min ungdom; det
 var 1884.

En i tre byars
 ungdom brukade
 rida tillsammans;
 vi kunde vara total
 20-30 stycken.

Vi red bort
 mellan klockan
 3-4 på morgonen.
 Från komma till
 gårdarna, bundes

Hästarna och vi
blevo inbjudna.
Där äto och söp.

Särskilt druktiga
ansågs dem som
kunde rida in
i stugan. En av
of red upp för
trapporna till
loftet.

Vid 9-tiden
på morgonen be-
hade vi komma
hem.

Meddelat af Johan
Perfon Kronblad,
Mörum.

Jämskögs

Imåndagen Staffans
skee.
morgon redo dängarna
"Staffans skee".

De redo till nästa
by och gårdar och
sjunga Staffansvisan.
De vero även ut-
klädda.

Många redo in
i stugorna.

girl.

Vid julen var det
buktigt, att då någon
kom på besök finge
hen inte aflägsna
sig utan att "ha
något från huset".
Man skulle
inte bära ut
julen.

Järnhög

Onsdagens morgon julens
började den manliga ⁱ lågård.
ungdomen gå ut
strax efter midnatt.
De gingo till påm-
marde gårdar och
gjorde rent i häst-
och kostallarna utan
att husbörarna hade
reda på det.

Råkade de på
of, blev det ualas.

Järnshög.

Om hösten var troja?
 det alltid vanligt,
 att ~~ett~~ eller två
 äpplen skulle sitta
 kvar på frukthäden.

järnhögs

Ved julen bakades julebröd.
troad i tre bak;
brödet skulle räcka
till påsk.

Man brukade
baka julebröd, som
vägde ett helt
pund.

julehögen brukade
stå kvar på juleberget
till Tröttektid.

När Erik ger
 ax, ger Olov
 matka.

Järnshögs.

Värfvraften var Tranan.
 Det sed att barnen
 skulle gå och lägga
 sig tidigt.

Det hette att
 då kunde de väca
 ut bli stora och
 viktiga så det blev
 karlar av dem.

Järnsögs.

Dalbornsöföften Maj
 brukade ungdomen
 gå hring och spunga
 majvisan.

Fjärvarna gick
 hemifrån vid 11-12-
 tiden på kvällen.

De hade korgar
 med sig och fram-
 hemma till gårdarna
 sjöng de majvisan:

Lytt often i som hemma
 där

Maj vare välkommen
 i often vilja vi gästa
 här.

Sommarn så ljuflig
för ungdomen.

De togde ägg och
brännvin, bröd, pengar
och fläskstycken.

Hemkomsten
skedde vid 4-5-tiden
på morgonen.

En söndag
snare hölls gille,
vartier flickorna in-
bjödos.

Järnskögs

För att sommaren lekar,
när jorden var ljuflig
och varm brände
barnen leka trill
på vägar. Det
lag stodo mot
hvarandra, vilka för-
sökte "driva" motparten
så långt som
möjligt.

Meddelat af
S. P. Wessberg, Wessberg,
F. v. Näsens socken,
Vilands lfd, -barnede i
Röjs, Järnskögs. val 1860-talet.

Karlshamn.

Musik
på
Käglöftare.

i Karlshamn
var det vanligt på
1860-70-talen, att
Stadsmusiken spelade
på gatorna Martens-
göl-, Nyårs- och
Trettonafton. De
gingo ut kl. 8 på
morgonen och hölla
på till vid 8-tiden
på kvällen. De
stannade och musi-
cerade utanför
alla större borgar-
hus samt fingo
därvid pengar för
sitt besvär.

Med. offm. Johanna
Åström, Ålvesborg.

Järnshög.

En annan lek Lekar.
som jag hört om
talas var att
sticka en stake i
en hjulaxel och
rulla ned det
för backarna.
Detta var bettligt
när jag var i
Järnshög.

Meddelat af
S. P. Weesberg,
Föresberg.

Karlshamn.

Kristi i Karlshamn
Himmels- var det omöjligt
färddag på 1860- till 1870-
 talet att
 stadsmusiken ge-
 lade från Worksta-
 pelen på morgonen
 Kristi Himmels-
 färddag.

Karlshamn.

Vårfruaftern banen.
 skulle banen gå
 och lägga sig ti-
 digt.

Påskdagens morgon 1860.
 fingo vi ris i
 säng och skulle
 upp för att se
 solen dansa.

Karlshamn.

i Karlshamn Lof-
holls Lofmarbod marbod
vid midsonnar, marbod
med blommor och
grönt etc. -

Därvid såldes
marbodsris och
"vispar" samt blom-
kransar av
förgjät mjö mj,
Blaklint etc. -

Medd. av skrifven
Johanna Åström,
Sölvesborg 1923. Hat gonn.

Julvassel. Även inne i
Karlshamn var
det brukligt på
1860-70-talen, att
det julaftonen i
morgonrullen rullades
upp inne i stugan
och då gick Ola
Linnitt ut ~~ut~~
för att se om
någon på kvard-
lös vid berdet.

vid midnatt

Stållaryd.

Stållaryd
Staffans
skee.
i Stållaryd
reda "Staffans
skee" på aman-
dagens morgon.
Sångarna redo
och vattnade sina
hästar för andra
gårdar samt redo
sedan hem i
kapp.

Lamma kväll
Korrens stjärn-
göfarna med
stjärnan.

Meddelat av
fr. Johanna Astrom, F. O. Karlshamn.
Sölvisborg, 74 år, 1923.

Karlskrona.Tranan.

Vid vårfrutid
 skulle barnen gå och
 lägga sej medan det
 ännu var ljus
 ute, "ty eljest kommer
 Tranan och bär bort en"
 sade de gamla

— Du är trungen
 att gå och lägga dej
 bitida i kväll, för
 eljest kommer
 Tranan och bär ljus
 i säng.

HarlekrönaLoke.

Had man förlorat
 En tand, gick man
 fram till elden, kastade
 in tanden i koma,
 spottade snart
 på de!

Noche, Noche, ge mej
 En guld tand
 i stället för en
 bentand.

Harlskrena

Kristi Himmels Kristi
færsdags var den Himmelfærs-
første metredagen. dag.
o.
metning.

Alle män som dat
 kunde och orkede skulle
 dat ut för att metra
 fiske. Det var en
 allmän regel.

Vid 4 å 5-tiden
 på morgonen gåva
 de sig iväg. När de
 kommo hem på efter-
 middagen drucka
 toddys, och oftast
 blef det kalas.

Karl Krena.

När vi vero ute segling.
 och seglade och vinden
 ibland möjade
 af, brukade sheppare,
 Nymen vrida ex
 dag, titta upp ad
 segeln samit ut -
 ropa:

— Fridt, lanut
 Antonina! Hurra
 för min galjas!

— Du ska inte trötta,
 brukade det de andra
 manliga personerna i
 båten utropa.

Medd. af
 Jm a. Anderson

Äryd.

Äryd. Friveman 24 oktober
- 1 november samman
faller delvis med
Friveman. potatisupptagningen.
ibland sker denna
något efter ovan nämnda
tid.

Det är inte bra
att taga upp potatis
under friveman.

Twings.

Twing

vid linbrytningen
kom till sist brythalaset, grötrum
där gröten bars fram
i öppna kofat. Det
gällde det att rymma
för gröten
Enklare grötrum
var t.ex. följande:

Gröten är göer
Det väller möer.

Ger ni i taket
Lä tar jag i fatet.

Jag gör som den lille rotten.
 - jag håller på till jag
 kommer till botten.

Originalare rim vara
 + ex. följande:

Denma gröt är kokt av
 mjölk och gryn.
 i en kettel och inte
 i en gryta.

Och den smakar nog bra
 för alla
 som ha varit med om
 att bryta.

Denma gröt är kokt av
 mjölk och gryn
 i en kettel och inte i ett
 skrin.

Jag gratulerar för det
 vi har lyckats
 bryta så vackert
 lin.

Gröten är kokt av mjölk
 och gryn
 i en kettel och inte i en
 röt.

Jag kan ingenting rimma
 jag bara tackar för
 ert gråt.

A. Johanson, Grängösmåla,
 Öving 27/5 1910. (uppt
 i Mch. Museum)

Ronneby
Fröjedadahl.

Ronneby.

Fröjedadahl, en borg ^{svenskar}
 ruin nära Ronneby, ^{och}
 belägen på en backe ^{danskar}
 mellan tre sjöar.

Ägaren berättade,
 "att i den tiden, då
 danskar och svenskar
 kämpade om Ronneby,
 så hett att hvardera
 innehade Ronneby
 3 gånger på en dag,
 så hade Ronneby
 invånare förstades
 bort. Borgens hade haft
 2 ne portar. Den ena
 af koppar, som blivit

bertförd och den andra
af järn, som blifvit
sänkt uti en af de
3 sjöarna."

M. Söderström till
W. Gynther 26/6 1846.
(Bref i Blekinge
Museum.).

Lister.

Blegghallsstenen. Lister

W. Gynther skriver dottring
den 6 nov. 1846 till M.
Söderström (Bref i Blekinge
Museum.) att i ant. top.
arkivet finnes en teck-
ning af Blegghallsstenen
och traditionen berättar,
att en dottring skändat
samt ligger där
begraven.

Danskefly.

Hymen.

Arb 1610 i Kristianopels och
och Löwensbergs Länsräken danskar.
Skaper nämnes
Danskelöj

Hållaryd.

Staffans-
ridt.

i Hållaryds bys
brukade man ännu till
för omkring 20 år
sedan på juldagens
morgon rida Staffan.

Drängarna i byn
redo till västa by och
vattnade sina hästar.
Därpå redo de hem
i lopp, och de som kommo
förest, skulle på först
inbärgat under det
kommande året.

22/12 1922.

Sölvesborg.

"Till ett Christeligt
 svar och underrättelse Vidrik
 på Åhrwördig Herr Verlandson.
 Probstens Christen
 Mattson Gergsonii
 begär, är detta
 mitt svar på wida
 som mig är för
 berättit Anno 1640
 af Hr Abraham
 i Wallie, som war
 öfwer sina 80 åhr
 gammal, han be-
 rätted för mig och
 min wärt Jahl:
 Mårten Thuro,
 att de opreiste
 stenar, som står
 wid Lissö-bäck

och de opreiste
 stene, som står
 näst westen wed
 Gibr (Gidde ?) - bäck skall
 wara märcken
 i mellan Willandz
 härad och Risters
 herred, och i gam-
 mel dage hafwer
 de gamle förfäder
 wed samma
 stener dyrket
 deris afguder
 och offrat deres
 offer på samma
 stenar och der
 före hafwer
 kämparne som
 då were öfwerste
 för folket låtit

sig begrafwe
 wed samma
 stenar, neml. Wid
 rick Wärlangon
 och hans fader
 Wärland, som
 war en smed,
 hwilken findes
 widere förklaring
 om i blandt
 de hundrede
 Kiempe - wiser
 mens gamle
 mænd hafwe
 den mening, om
 någon af för-
 wettenhet ville
 söge och grefwe
 på same stället
 efter att såsom

Kiämpene dat
 dunle croas, sat
 hafwe den blind
 eller doß heller
 Ryss galen och
 wilder eller söte
 han och omkom-
 me sig sielf.

Fölwitz Borig.
 Slott och sted
 hafwe deris nafn
 af rotwassen
 som är wed botten
 som på latin
 hallet silva be-
 rättas Lahl Mo-
 gims dural,
 på Fölwitz borgs
 slott.

H.B. E.S. 1. IX 127.

Kyrkoräkningsbøger Bräkne-
 1820-55 innehåller Hoby.
 af kyrkoherden
 C. P. Wulff en up-
 teckning om spö-
 berier i en bond-
 gård.

[Et intressant
 tidsdokument, som
 bör afskrifvas!]

Karlo-
krona.

kungörelse från Majesta-
ten 21 december
1754:

Jühlalm.

"The för thetta
utgångne Kungö-
relser till hämmen-
de af misbruket
med den så kallade
jühlhalm, wanda
härmed förnyade,
så att the som
beträdes the med
gör sig förfallen
till 40 sk. fört.
såsom förbudsbrott,
utom hwad lagen
uti Byggrings Pl.
XXIV Capit. i slika
fall uthsätter.
Äfwen så

äfwentyrliq som
berörde osed är,
så samtänkt anse
det och, att en del
gemment föleke med
den så kallade
jühlbächen i Jhel-
gedagarna löpa
omkring i Staden
at the med söka
tillfälle ästadkom-
ma olind i
husen och stien-
ligt gny på
gatorna då Jhel-
gedagarne böra i
lydlig stillhet
användas. Och
är för the skull
the anstalt

gjord at sadane
 personer skola
 anhallas jemväl
 och the som ritom
 Stads - Musicanten
 och des medföllie,
 antingen yngle
 afträn eller i
 Helgen med
 spehl eller
 Musique ova
 och beswara Bor-
 gerskabet.

Kungörels från Karlskrona
 magistraten 1878:

Sam genom
 flere för detta Julbocken
 utfärdade kun-
 görelser, det ofta
 öfrade ostrick, Stjernen
 att vid infallande
 yngle och Nyårs
 högtiderne kring-
 stryka Staden, hru
 från hru, med
 så kallade Drum-
 pan, Musik och
 fäng, yngle Backen
 och Stjernen, samt
 att på golfven
 uti Boringsrum
 strö Halv, af-

som att på
 många platser
 inne på gårdar
 ha skatt och
 stora raketer
 blifvit vid En
 Riksdags Örtti-
 två Shillingar
 Banco förbudit;
 Alltså för
 till förhållande
 af sligt öfver,
 har Magistaten
 och tadt nödigt
 at härmedelst
 ytterligare desse
 i nämnde fall
 till ordning och
 säkerhet ledande
 förbud förnya.

Hvar för det åligger
 Stads Fiscalen
 med biträde
 af Politie Betje-
 ringen, att
 hålla noggran
 uppsigt och den
 deremot bryter
 lagligen tilltala.

Versam att på
allmänna plattoar
och inne på gårdar
passa skatt och
kasta raketer
blifvit vid En
Riksdags Örtti-
tvad skillingar
Banko förbudit;
Alltså för

till förhållande
af sligt oönsk,
har Magistaten
ackadt nödigt
at härmedelst
ytterligare desse
i nämnde fall
till ordning och
säkerhet ledande
förbud förnya,

hvarför det åligger
Stads Fiscalen
med biträde
af Politie Betje-
ningen, att
hålla noggran
uppsigt och den
deremot bryter
lagligen tilltala.

Örtregister:

Brähne - Hoby 61.

Eringsboda 43

Flymen 53

Hållaryd 33, 55

Järnshög 13, 25, 27.

Karlskrona 35-41, 62-67.

Karlshamn 26, 28-32.

Lister 51.

Lösen 42.

Mörtnum 11-12.

Ronnebys 49-50

Rödebys 1-9.

Fölvesborgs

57-60.

Tring

45-47.

Äryd

44.